

2007. – 271 с. **9.** Склярів Р. В. Поняття державного регулювання і державного управління економікою в умовах ринку / Р. В. Склярів // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – № 2 (18). – 2012. – С. 56-60. **10.** Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики: Учебник / Л. Г. Ходов. – М.: Изд-во БЭК, 2007. – 332 с.

Надійшла до редколегії 05.07.2013 р.

УДК 330.101

Теоретичні підходи до дефініції поняття державне регулювання економіки / Миргородський Д. Ю. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 49 (1022). – С. 90–98. – Бібліогр.: 10 назв.

В статье рассматривается сущность государственного регулирования экономики, определены основные подходы сути государственного регулирования экономики. Обоснована система инструментов государственного регулирования, как составная часть механизма реализации экономической политики государства.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственная экономическая политика.

In article the essence of state regulation of economy is considered, the main approaches of an essence of state regulation of economy are defined.

Keywords: government regulation, government economic policy.

УДК 369.06

Н. А. МОЛОЗИНА, аспірант, Класичний приватний університет,
Запоріжжя

МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗМІРУ СТРАХОВОГО ТАРИФУ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СОЦІАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

У статті запропоновано модель визначення оптимального розміру страхового тарифу обов'язкового соціального медичного страхування, яка побудована на проведенні оцінки ступеня соціальних ризиків та їх оптимізації за рахунок врахування результатів оцінювання при визначенні розміру страхового тарифу.

Ключові слова: страховий тариф, обов'язкове соціальне медичне страхування, структура страхового тарифу, соціальні ризики, страхові кошти.

Обов'язкове соціальне медичне страхування є економічною категорією, яка знаходиться в підпорядкованому зв'язку з категорією фінансів. Ефективна та дієва методика визначення розміру тарифної ставки забезпечує фінансову стійкість страхових операцій та забезпечує ефективне виконання функцій та вирішення задач медичного страхування. Визначення необхідного розміру страхових тарифів із обов'язкового медичного соціального страхування надзвичайно важливе для формування і використання фондів страхування, їх подальшого розподілу і перерозподілу, для здійснення соціального захисту застрахованих на випадок захворювання.

Сьогодні актуальним є розробка методичних підходів для визначення розміру страхових тарифів з обов'язкового соціального медичного страхування і встановлення необхідного обсягу страхового фонду із цього виду страхування.

Медичне страхування є інститутом фінансового та соціального захисту, воно передбачає передачу страховику відповідальності страхувальника та застрахованого за ризиками втрати та погіршення стану здоров'я. Основним інструментом та засобом передачі відповідальності є сплата страхового внеску, в основу якого покладено визначений розмір страхового тарифу для роботодавців та самого застрахованого.

Аналіз останніх досліджень і пiтератури. В науковій літературі не існує єдиного визначення страхового тарифу. Так у Загороднього А.Г. , страховий тариф – це ставка платежу за страхування з одиниці страхової суми чи об'єкта страхування за певний період. [1.с. 91]

Вовчак О.Д. зазначає, що актуарні розрахунки є основою визначення страхових тарифів. Страховий тариф, на її думку визначається як ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування, яка забезпечує страховику формування страхових резервів, достатніх для виплати страхових відшкодувань і страхових сум, та коштів, необхідних для розвитку страхової компанії. [2]

Таркуцяк А.О. має свою думку, щодо страхового тарифу. Він вважає, що страховий тариф – це ставка страхової премії з одиниці страхової суми або вартості об'єкта страхування за визначений період страхування. [3.с. 41]

Російський вчений Шелехов К.В. визначає страховий тариф так: „Тарифная ставка – это цена страхового риска, адекватное денежное выражение обязательств страховщика по заключенному договору страхования”. [4.с.123]

Александрова М.М. визначає цей термін, як встановлений розмір плати за послуги страхування, за використання страхового продукту, за передачу ризику чи його частини страховику [5.с.153]

Статтею 10 Закону України „Про страхування ” визначається страховий тариф, як ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування. Також в цій статті визначається і страховий платіж, він визначається, як плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховику згідно з договором страхування. [6]

Статтею 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначається страховий тариф, як єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, стаття 8 вказаного Закону визначає розмір єдиного соціального внеску в залежності класу професійного ризику виробництва до яких віднесено платників. [7]

За визначенням Базилевича В.Д. страховий тариф є грошовою платою з одиниці страхової суми або з вартості об'єкта страхування (тобто з повної страхової суми) за визначений період страхування. На його думку розмір страхового тарифу залежить від переліку подій, на випадок яких відбувається страхування, ступеня ризику згідно з фізичними властивостями об'єкта страхування та строку дії страхового договору. В структурі страхового тарифу він визначає два основних компоненти – нетто премію та навантаження до нетто тарифу. Нетто-премія призначена для фінансування виплат за договором страхування, а навантаження використовується для фінансування виплат з ведення страхової справи та формування прибутку страховика.

Ризиковий внесок формується під впливом багатьох чинників, які відображають конкретні умови страхування. Він використовується для покриття ризику за всіма видами страхування, тобто для покриття виплат у разі настання страхового випадку.

Ризикова (гарантійна) надбавка формується в залежності від специфіки конкретної страхової операції і використовується для компенсації можливого перевищення фактичних виплат над розрахунковими.

Накопичувальний (ощадний внесок) використовується для накопичення суми, яка виплачується за умовами довгострокового договору. Накопичувальний внесок повинен інвестуватися з метою отримання прибутку.[8.с.440-444]

Решетніков А.В. до структури навантаження у брутто ставці страхового тарифу включає витрати на превентивні заходи, але при цьому, в структуру нетто ставки не включає ощадний внесок.[9]

За визначенням Вовчак О.Д., у структурі страхового тарифу нетто ставка формує страховий фонд та запасні фонди, які переходять у страхові резерви [2]

Всі наведені структури страхового тарифу запропоновані авторами для добровільного приватного страхування і спрямовані на реалізацію

комерційного принципу їх діяльності. Реалізація комерційного принципу діяльності добровільного приватного страхування знаходить своє відображення у структурі страхового тарифу, оскільки у надбавці що входить до бруто ставки тарифу завжди включається прибуток страхової компанії.

Стосовно страхових тарифів обов'язкового соціального страхування, що розроблено та досліджено науковцями на теперішній час, то їх розмір встановлюється законодавчо для роботодавців – у відсотках до фонду оплати праці найманих працівників, а для застрахованих у відсотках до розміру заробітної плати, що не забезпечує гнучкого врахування імовірності настання страхового випадку і в більшості випадків, як свідчить звітність діяльності Фондів про виконання їх бюджетів призводить до дефіциту страхових коштів. Тому дослідження та розробка методики визначення страхового тарифу обов'язкового соціального медичного страхування, яка буде враховувати специфіку та особливості обов'язкового соціального медичного страхування та умови його функціонування в національній економіці науковцями майже не досліджено.

Мета досліджень, постановка проблеми. Побудова методичних основ визначення страхового тарифу для нарахування внесків обов'язкового соціального медичного страхування, на основі врахування економічних умов нашої держави. Завданням наведеної методики визначення страхового тарифу є оптимізація та зниження рівня існуючих соціальних ризиків та мотивація роботодавців до формування умов до їх зниження.

Обов'язкове соціальне медичне страхування є економічною категорією, яка знаходиться в підпорядкованому зв'язку з категорією фінансів. Ефективна та дієва методика визначення розміру тарифної ставки забезпечує фінансову стійкість страхових операцій та забезпечує ефективне виконання функцій та вирішення задач медичного страхування. Визначення необхідного розміру страхових тарифів із обов'язкового медичного соціального страхування надзвичайно важливе для формування і використання фондів страхування, їх подальшого розподілу і перерозподілу, для здійснення соціального захисту застрахованих на випадок захворювання.

Сьогодні актуальним є розробка методичних підходів для визначення розміру страхових тарифів з обов'язкового соціального медичного страхування

і встановлення необхідного обсягу страхового фонду із цього виду страхування.

Медичне страхування є інститутом фінансового та соціального захисту, воно передбачає передачу страховику відповідальності страхувальника та застрахованого за ризиками втрати та погіршення стану здоров'я. Основним інструментом та засобом передачі відповідальності є сплата страхового внеску, в основу якого покладено визначений розмір страхового тарифу для роботодавців та самого застрахованого.

Матеріали досліджень. При визначенні розмірів страхових тарифів на теперішній час використовуються декілька науково обґрунтованих методів їх розрахунку.

Для розрахунку тарифів можуть бути використані такі методи: [2. с.35-38.]

- на основі теорії імовірності та методів математичної статистики з використанням часових рядів;
- на базі експертних оцінок;
- за аналогією до інших об'єктів або компаній;
- з використанням математичної статистики і розрахунку дохідності.

Методика розрахунку за статистичними методами полягає в наступному:

- 1) вивчення статистики втрат за данним видом ризику – при рішенні про допустимість ризику визначається не ймовірність рівня втрат, а ймовірність того, що вони не перевищать деякого встановленого значення;
- 2) встановлення ймовірності віддачі – R – за допомогою розрахунку показника варіації можливих альтернативних рішень (віддачі) – $p(a)$;
- 3) визначення дисперсії – міри відхилення ознаки від середнього значення;
- 4) встановлення величини ризику та можливого значення, ефективності страхування що розглядається;
- 5) розрахунок страхового тарифу на основі оцінки ймовірності страхового випадку – отримання віддачі нижче встановленої межі, але до беззбиткового рівня.

Методика групової експертної оцінки використовується, коли у фінансових системах страхування виникають проблеми, що виходять за межі

формальних математичних постановок задач. Основний принцип – з'ясування колективної думки. Порядок експертної оцінки наступний:

- 1) формування цілі;
- 2) постановка задачі;
- 3) створення групи управління;
- 4) описання форми отримання необхідного результату;
- 5) вибір методів отримання результатів;
- 6) підбір експертної групи (можлива оцінка компетентності експертів);
- 7) складання анкет опитування;
- 8) опитування експертів;
- 9) обробка (методом надання переваг, методом рангів) та аналіз результатів;
- 10) складання звіту;
- 11) встановлення страхового тарифу та страхових платежів.

За тими ризиками, де неможливо застосувати зазначені методи, використовують метод аналогій з іншими страховими компаніями або іншими об'єктами, що страхуються.

Методика розрахунку страхового тарифу та страхових платежів методом аналогій передбачає:

- вибір економічних показників для оцінки співставлення об'єктів, що розглядаються;
- розрахунок відносних показників для оцінки середніх значень;
- вибір бази розрахунку тарифу;
- розрахунок страхового тарифу та страхових платежів.

Методика розрахунку страхового тарифу за допомогою регресійних методів ґрунтується на апараті лінійного регресійного аналізу, який є важливим розділом сучасної математичної статистики. Розрахунки та їх аналіз за даною методикою здійснюється за допомогою імітаційного моделювання за допомогою ЕОМ.

Зазначена методика передбачає:

- по кожному *i*-тому року розраховується фактична збитковість страхової суми із розрахунку на 100 грн. страхової суми;

– на основі отриманого ряду у вихідних даних розраховується прогнозний рівень збитковості страхової суми, для чого використовується модель лінійного тренду, згідно якої фактичні значення збитковості страхової суми вирівнюються на основі лінійного тренду;

– тариф-нетто основний визначається, як прогноз очікуваної збитковості на $(n + 1)$ рік;

– ризикова надбавка представляє собою довірчий інтервал прогнозу очікуваної збитковості на $(n + 1)$ рік, розраховується множенням середньоквадратичного відхилення фактичних значень збитковості від вирівняних на вибране значення коефіцієнту розподілу Стюдента.

– далі визначається навантаження звичайними розрахунковими методами.

Результати досліджень. Для забезпечення більш повної реалізації економічної та соціальних функцій обов'язкового соціального медичного страхування, а також ефективної його діяльності у довгостроковій ретроспективі, пропонуємо наступну структуру страхового тарифу обов'язкового соціального медичного страхування, яка наведена наочно на рис.1.

Рис. 1 – Структура страхового тарифу обов'язкового соціального медичного страхування.

Застосування наведеної структури страхового тарифу дозволить визначати розмір страхового тарифу, за яким буде забезпечено можливості до ефективного та стабільного функціонування системи обов'язкового соціального медичного страхування, в частині його фінансової стійкості та реалізації основних завдань даного виду медичного страхування.

Згідно з наведеним аналізом методів, вважаємо за доцільне, розрахунок страхових тарифів здійснюється за наступними етапами:

1 етап – розрахунок максимального страхового тарифу (брутто-ставки) за галузями (сферах управління, видах виробництв на підставі статистичних даних). Максимальний страховий тариф розраховується з метою визначення та подальшого затвердження нормативів платежів обов'язкового страхування, що відносяться на собівартість продукції. Розрахунок максимальних страхових тарифів можливо здійснювати на підставі даних збитковості за попередні роки викликаних даним видом страхового ризику.

2 етап – розрахунок страхових тарифів для кожного об'єкта страхування;

3 етап – урахування міри ризику.

Наведені методи та принципи визначення страхових тарифів при законодавчому затвердженні розміру сплати єдиного страхового внеску враховані і використані у обов'язковому соціальному страхуванні тільки частково.

Зважаючи на те, що всі види соціального страхування є ризиковими по своїй суті, на нашу думку, методика визначення страхового тарифу повинна спрямовуватись на використання всіх важелів впливу на зниження ступеня ризику (рівня захворювальності та смертності внаслідок захворювань). Для цього пропонуємо алгоритм економічної оцінки та оптимізації страхових ризиків за рахунок визначення оптимального розміру страхових тарифів обов'язкового соціального медичного страхування, рис. 2.

Рис. 2. – Алгоритм визначення оптимального розміру страхового тарифу обов'язкового соціального медичного страхування.

Даний алгоритм передбачає визначення розміру страхового тарифу проводити на основі оцінки існуючих соціальних ризиків та їх прогнозуванню. Оцінку існуючих ризиків пропонуємо проводити за їх кількісними та якісними показниками, а саме:

1. Кількісними показниками ступеня ризику у медичному страхуванні, на нашу думку, можна вважати:

- кількість страхових випадків протягом певного періоду часу та визначення ймовірності їх настання;

- сума виплат застрахованим за всіма страховими випадками (внаслідок захворювань, при вагітності та пологах, при народженні дитини, при настанні

інвалідності внаслідок захворювання та смерті застрахованого внаслідок захворювання або нещасного випадку на виробництві).

2. Якісна оцінка ризиків у медичному страхуванні передбачає ідентифікацію та визначення міри впливу ризикоутворюючих чинників на ступень ризику.

До таких чинників, які виникають за місцем роботи застрахованого можна віднести:

- умови праці застрахованого за показниками шкідливості для стану здоров'я (за результатами атестації робочих місць);

- витрати роботодавців на забезпечення належного рівня життя та стану здоров'я працівників, до таких витрат пропонуємо віднести:

а) рівень заробітної плати робітників;

б) витрати роботодавця на проведення заходів з охорони праці;

в) витрати роботодавця на придбання санаторно-курортних та оздоровчих путівок для робітників та членів їх сімей;

г) виплата матеріальної допомоги за рахунок прибутку на лікування та оздоровлення працівників;

д) витрати на утримання спортивних комплексів для занять робітників та членів їх сімей;

е) витрати роботодавців на пропаганду та стимулювання робітників до здорового образу життя.

На нашу думку, розрахунок страхових тарифів за запропонованою методикою більш доцільно за наступних наявних переваг:

1. Розрахований розмір страхового тарифу більшим чином враховує ймовірність настання страхової події та ступінь страхового ризику, що призводить до підвищення економічної ефективності соціального страхування;

2. Детальне врахування ступеня ризику дозволяє більш достовірно розрахувати необхідний обсяг надходження страхових коштів для покриття видатків за усіма видами соціального страхування, що підвищує показники його стабільності а також забезпечує виконання його соціальної функції;

3. Дана методика спрямована на стимулювання роботодавців інвестувати кошти в стан здоров'я працівників та належні умови їх праці, що дозволить знижувати ймовірність настання захворювань та інших страхових випадків.

Висновки. Розроблена модель визначення розміру страхових тарифів для сплати єдиного соціального внеску та внеску на загальнообов'язкове соціальне медичне страхування базується на застосуванні методів теорії імовірності та математичної статистики з використанням часових рядів. Виконання дій за наведеним алгоритмом оцінки і врахування ступеня ризику при розрахунках ставок страхового тарифу за обов'язковим соціальним страхуванням, дозволить проводити його оптимізацію. Оцінка ступеня ризику враховується в розмірі страхового тарифу шляхом визначення імовірності виникнення страхової події та імовірності виникнення захворювання. Проведення оптимізації зазначених ризиків запропонована шляхом включення у страхові тарифи стимулюючих коефіцієнтів, розмір яких призводить до зростання чи зниження розміру страхового тарифу для роботодавців в залежності від стану умов праці, витрат на забезпечення гідних умов праці та стану здоров'я, а також рівня захворювальності працівників на підприємстві.

Методика розрахунку та визначення розміру страхового тарифу за обов'язковим соціальним медичним соціальним страхуванням повинна бути спрямована на:

- врахування імовірності настання страхової події та ступінь страхового ризику, що призведе до підвищення економічної ефективності соціального страхування;

- виходити з спрогнозованого та попередньо визначеного оптимального обсягу надходження страхових коштів для покриття видатків на випадок настання страхового випадку, що дозволить підвищувати показники стабільності діяльності фонду обов'язкового соціального медичного страхування а також забезпечити виконання його соціальної функції;

- бути спрямована на стимулювання роботодавців інвестувати кошти в стан здоров'я працівників та належні умови їх праці, що дозволить знижувати імовірність настання захворювань та інших страхових випадків.

Список літератури: 1. *Загородній А.Г.*, Страхування: Термінологічний словник. / *А.Г.Загородній, Г.Л. Вознюк.* – 2-е вид., випр. та доп. – Львів: Видавництво „Бескид Біт”, 2002. – 104с. 2. Страхова справа – *Вовчак О.Д.* Бібліотека українських підручників.[Електроний ресурс] Режим доступу: http://libfree.com/165184857_strahova_spravasklad_struktura_metodika_pobudovi_strahovih_tarifiv_maynovogo_strahuvannya.html. 3. *Таркуцяк А.О.* Страхування: Навч. посіб. / *А.О.Таркуцяк* – К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2001. – 115 с. 4. *Шелехов К.В.* Страхование: Учеб. пособие./ *К.В.Шелехов, В.Д.Бигдаш* – К.: МАУП, 1998. – 424 с. 5. *Александрова М.М.* Страхування: Навч. посібник./ *М.М.Александрова* – К.: Цул, 2002. – 208с. 6. Закон України „Про страхування” ; 2745-№ (2745-14) від 04.10.2001, ВВР, 2002. 7. Закон України

«Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [Електроний ресурс], Режим доступу :<http://www.rada.gov.ua>. 8. Решетников А.В. Финансовый менеджмент в системе обязательного медицинского страхования. Экономика здравоохранения. [Електроний ресурс] , Режим доступу: <http://www.medi.ru>. 9. Страхування: Підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008 – 1019 с.

Надійшла до редколегії 16.07.2013 р.

УДК 369.06

Модель визначення оптимального розміру страхового тарифу обов'язкового соціального медичного страхування / Молозіна Н. А. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 49 (1022). – С. 98–109. – Бібліогр.: 9 назв.

В статье предложено модель определения оптимального размера страхового тарифа обязательного социального медицинского страхования, которая основана на проведении оценки степени социальных рисков и их оптимизации за счет учета результатов оценивания при определении размера страхового тарифа.

Ключевые слова: страховой тариф, обязательное социальное медицинское страхование, структура страхового тарифа, социальные риски, страховые средства.

The insurance tariff optimal size's definition model of the obligatory social medical insurance, based on the estimation exercising of the social risks' degree and their optimization on the account of the estimation results at definition of the insurance tariff size, is offered in the article.

Keywords: insurance tariff, obligatory social medical insurance, the structure of insurance tariff, social risks, insurance means.

УДК 336.13.051

О. В. ПОРТНА, канд. екон. наук, доц., ХІНЕМ, Харків

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК СКЛАДОВА СУКУПНОГО ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

У статті досліджено підходи до визначення фінансового потенціалу банку. Запропоновано визначення фінансового потенціалу комерційних банків як складової сукупного фінансового потенціалу країни. Розглянуто основні показники діяльності банків з точки зору формування, функціонування та використання як їх фінансового потенціалу та сукупного фінансового потенціалу України.

Ключові слова: комерційні банки, фінансовий потенціал банку, сукупний фінансовий потенціал країни.

Вступ. Зміни зовнішнього середовища, проблеми діяльності комерційних банків та надання банківських послуг, серед яких: недостатня капіталізація банківських установ, недосконалість вимог до якості та диверсифікації і ліквідності їх активів, дисбаланс між очікуваною доходністю і спроможністю компенсувати прийняті ризики, відсутність ефективної системи захисту прав споживачів банківських послуг, низький рівень прозорості діяльності